

Geen tijd te verliezen!

De TRANSITIEMONITOR voor Nederland – een hulpmiddel om de transities te versnellen en zo de doelstellingen voor een leefbare aarde voor onze kinderen en kleinkinderen tijdig te kunnen halen



Geen tijd te verliezen

De Transitiemonitor helpt u en iedereen die mee wil doen om toekomstbestendige beslissingen te nemen

op weg naar een leefbare aarde,

voor drie belangrijke transitie aan de hand van zeven indicatoren

Transitie

Mens en Maatschappij

Transitie

Gebruik van aarde en natuur

Klimaattransitie

Ongelijkheid

Goed Bestuur

Biodiversiteit

Landgebruik

Omvang Vee­stapel

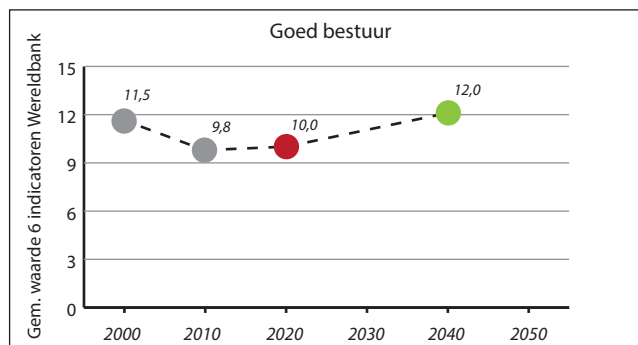
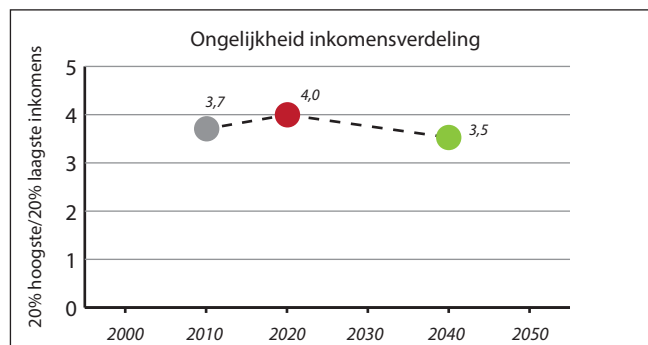
CO₂ uitstoot

Hernieuwbare energie

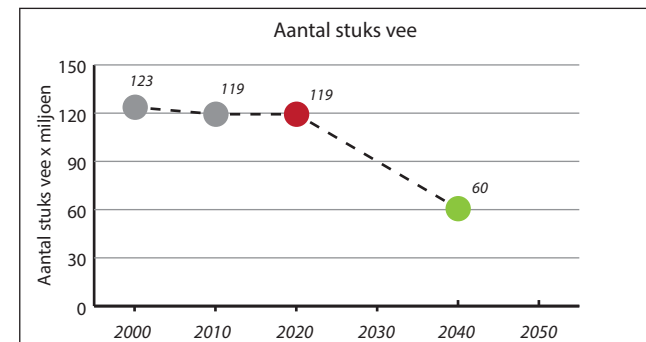
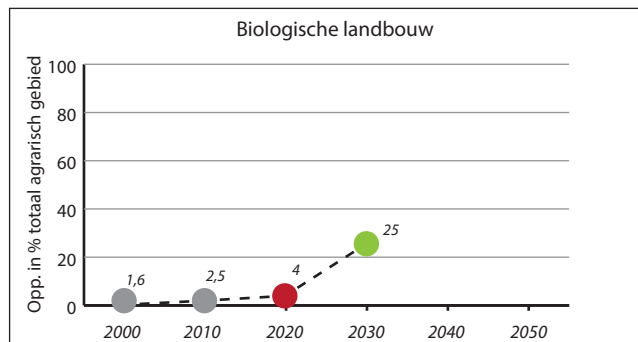
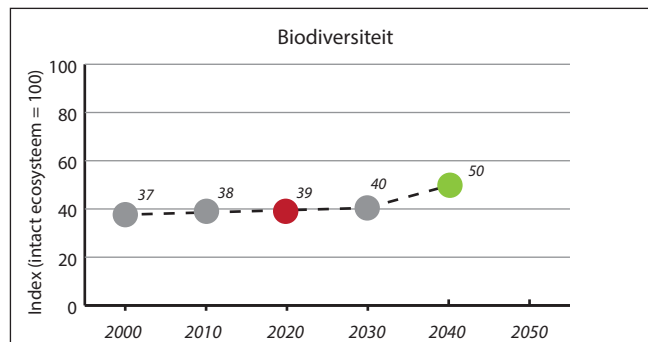
Samen kunnen we het

Vereiste transitie in één oogopslag

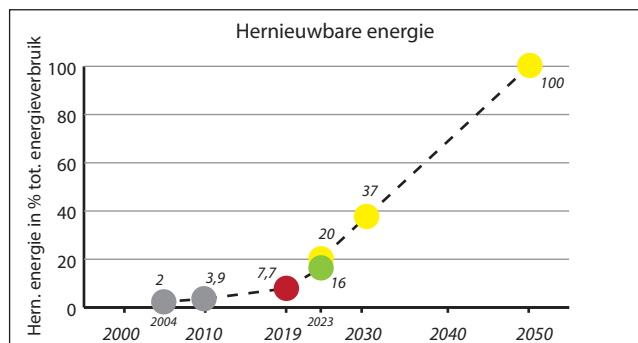
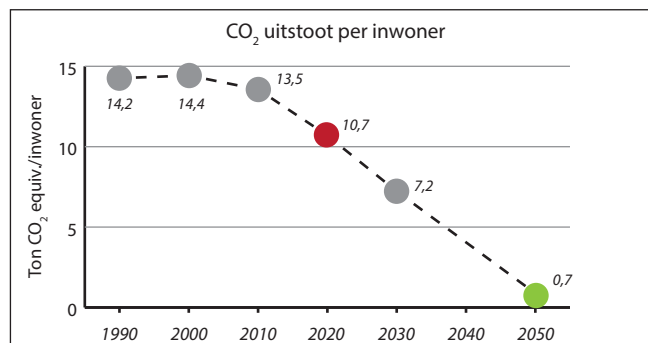
Transitie Mens en Maatschappij



Transitie Gebruik van aarde en natuur



Klimaattransitie



- = tussenstand
- = stand in 2020 (2019) NL
- = doelstelling NL
- = doelstelling EU-27

We leven in een gaaf land, krijgen we nogal eens te horen. Mensen knikken dan veelal instemmend. Ja, een gaaf land. Dat is zo voor al die mensen die aan de goede kant van de streep staan. Als je aan de andere kant van de streep staat – van een uitkering moet zien rond te komen maar niet of nauwelijks het eind van de maand haalt met je ‘maand-geld’, tien jaar op een woning moet wachten, gediscrimineerd wordt en je buitengesloten voelt – heb je het veel en veel moeilijker. En dat wordt er nog niet echt beter op, zo ziet het er naar uit. Dan hebben we het nog niet eens over hoe de wat verdere toekomst er uit zal zien. In wat voor wereld zullen onze kinderen en kleinkinderen (moeten) leven? Steeds meer mensen realiseren zich dat we op een kruispunt in ons bestaan terecht zijn gekomen. Op de huidige voet verder gaan is een doodlopende weg, ook in Nederland. Niet doen dus. Een aantal zaken zullen we radicaal anders moeten gaan doen, zodat onze kinderen en kleinkinderen nog in lengte van jaren een leefbare aarde kunnen bewonen.

Wat moet er anders?

De toenemende ongelijkheid tussen mensen aanpakken binnen een maatschappij waarin in een ieder zich thuis kan voelen

➔ Transitie Mens en maatschappij

Het gebruik van aarde en natuur: het drastisch verbeteren en behouden van de biodiversiteit, de manier van het verbouwen van ons voedsel en het verbruik van de niet-hernieuwbare grondstoffen die de aarde ons biedt

➔ Transitie Gebruik van aarde en natuur

Het snel en drastisch terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen om de gemiddelde temperatuurstijging op aarde te beperken tot 1,5 graad

➔ Klimaattransitie

Deze drie transities hangen nauw met elkaar samen, beïnvloeden elkaar en kunnen niet los van elkaar worden gezien.

Natuurlijk zal er nog veel meer moeten veranderen; denk maar aan de in de huidige vorm onhoudbare economie, het onderwijs, de vervuiling van bodem, water en lucht, mobiliteit, discriminatie en nog meer. Teneinde het overzichtelijk te houden beperken we ons nu tot deze drie transities. Misschien zijn het wel de drie belangrijkste. Uitbreiden kan altijd nog.

Voegt de Transitiemonitor echt iets toe aan alles wat er al is op het gebied van informatievoorziening? Ja, verwachten wij. Door de keuze voor zeven indicatoren is de Transitiemonitor eenvoudig en overzichtelijk, hij laat voor elke indicator in één oogopslag zien waar we nu staan, hoe we daar gekomen zijn en waar we heen moeten gaan.

Hoe ver zijn we op weg naar de gestelde doelen? Wat moeten we dus nog doen?

Veel, meestal heel veel. Dat betekent dus alle hensen aan dek.

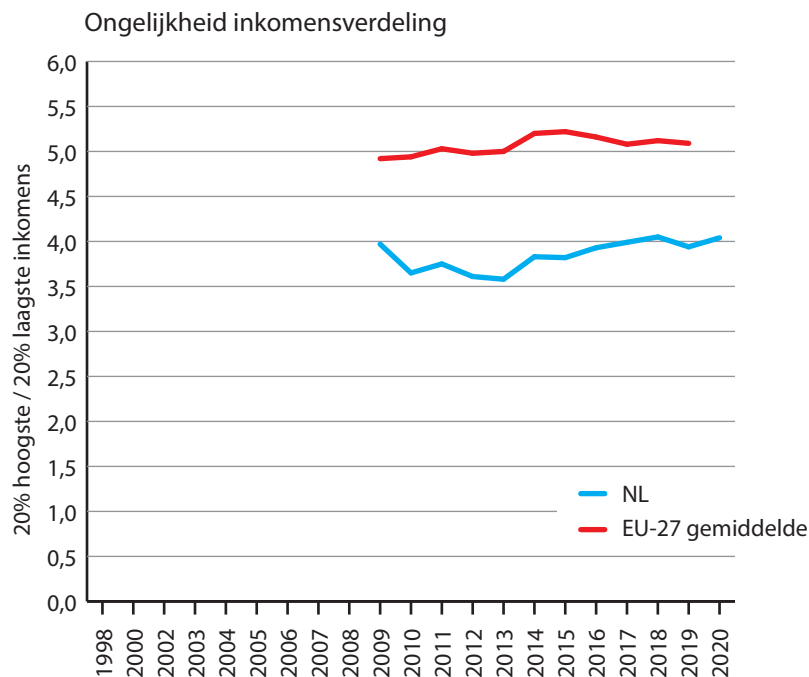
We hopen dat het eenieder die dit leest zal stimuleren om waar mogelijk actief bij te dragen aan de zeer noodzakelijke transities. Voor ieder zal dat weer anders kunnen zijn. Maar met elkaar kunnen we het. Nog langer wachten kan echt niet meer. We hebben geen tijd te verliezen.

Transitie Mens en Maatschappij

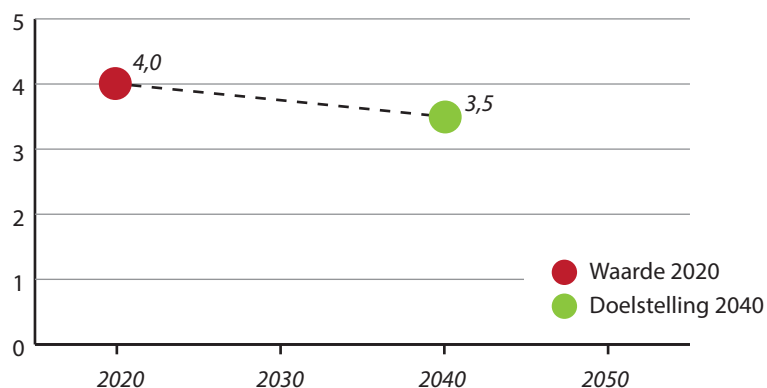
Onze manier van leven en onze waarden zijn de uitdrukking van de maatschappij waarin wij leven. En daar klampen we ons aan vast. (...) Ik heb ruim tien jaar in eenzame opsluiting gezeten. Ik had alle tijd. Ik heb zeven jaar geen boek open-geslagen. Het gaf me tijd om na te denken. En dit heb ik ontdekt. Ofwel je bent gelukkig met erg weinig zonder jezelf te overbelasten omdat je blijdschap in jezelf hebt, ofwel je komt nergens. Dit is geen pleidooi voor armoede. Het is een pleidooi voor soberheid. Wij creëerden een consumptiemaatschappij die altijd zoekt naar groei. Als er geen groei is, is het tragisch. We hebben massa's overbodige behoeften uitgevonden. Je moet blijven kopen, weggooien, en we verwaarlozen ons leven. Als ik of jij iets koop, betalen we niet met geld: we betalen met de tijd van leven die we hebben besteed aan het verdienen van dat geld. Het verschil is dat je geen leven kunt kopen. Het leven verstrijkt gewoon. En het is vreselijk om je leven te verspillen door je vrijheid in te leveren.

*José Mujica,
president van Uruguay tussen 2010 en 2015*

bron: de documentaire Human (2015) van Yann Arthus Bertrand, gevonden in De Fundamenten, Ramsey Nasr, voorjaar 2021



Ongelijkheid inkomensverdeling



Inkomensongelijkheid is hier gedefinieerd als het inkomen van de 20% inwoners met de hoogste inkomens gedeeld door het inkomen van de 20% inwoners met de laagste inkomens.

Indicator 1: Ongelijkheid

De geschiedenis leert dat een **grote gelijkheid** niet goed is voor de maatschappij maar ook dat **grote ongelijkheid** – inkomen, onderwijs, kansen, huisvesting, discriminatie – leidt tot onvrede en onrust, rellen, oproer en zelfs revolutie. Er is geen ‘ideale’ mate van gelijkheid voor elk land.

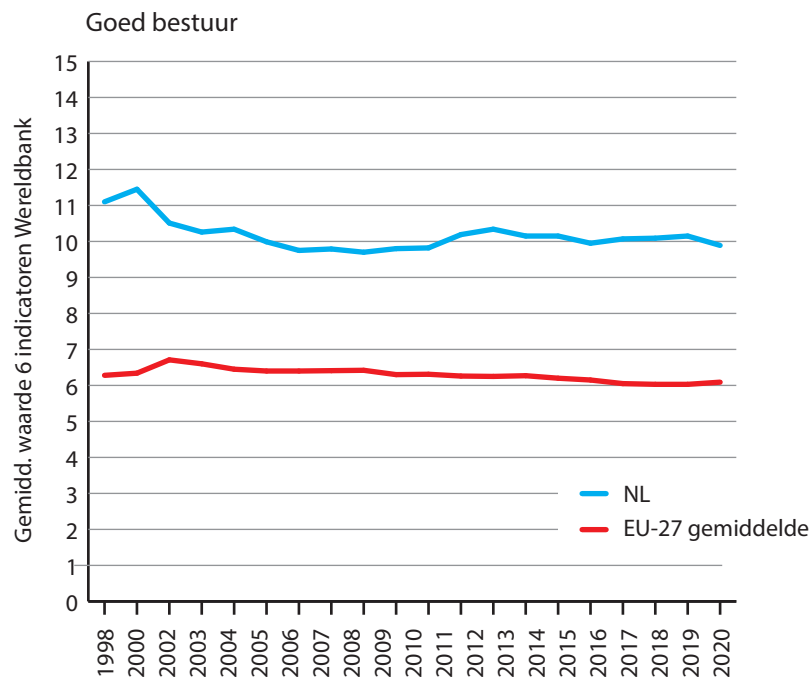
Als maat voor de (on)gelijkheid hanteren we de ongelijkheid in inkomensverdeling. De trend van Nederland is licht stijgend, d.w.z. een toenemende ongelijkheid. Nederland staat in de EU-27 op de zesde plaats en doet het beter dan het gemiddelde van de EU-27. Bij gebrek aan een concrete doelstelling houden wij als doel voor 2040 aan het huidige gemiddelde van de Top 5 op dit punt in de EU-27, d.w.z. 3,5.

Ongelijkheid van inkomensverdeling staat voor heel veel meer ongelijkheid en tweedeling in de maatschappij. Daardoor heeft dit ook directe gevolgen voor de andere transitities: de Transitie van gebruik van aarde en natuur en de Klimaattransitie. Als mensen zich uitgesloten voelen en niet goed mee kunnen komen in de maatschappij, zal de bereidheid en interesse om met de genoemde transitities mee te doen heel gering zijn. Ook daarom is de inkomensverdeling in de maatschappij zo belangrijk.

Kijken we naar de grafiek dan zijn de ontwikkelingen niet spectaculair. Maar schijn bedriegt. Sinds 2000 zijn de lonen ongeveer gelijk gebleven, zelfs iets achteruit gegaan; de ‘economie’ – het Bruto Binnenlands Product – is in die jaren verdubbeld. Hier hebben de lonen te weinig van kunnen profiteren, zo blijkt uit de gegevens.

Hoe kunnen we meedoen de ongelijkheid te verminderen?

Het is moeilijk om als individu invloed op ongelijkheid te hebben. Daar zullen vooral de overheid en de werknemers- en werkgeversorganisaties aan moeten werken. Toch kan eenieder wel bijdragen aan een ‘inclusieve’ maatschappij door zorg te hebben voor anderen, door niemand buiten te sluiten, door racisme tegen te gaan e.d..



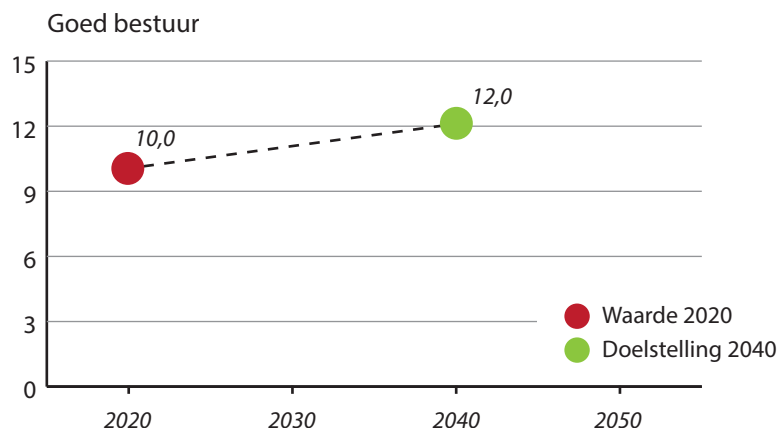
Indicator 2: Goed Bestuur

Goed Bestuur van een land is cruciaal voor een harmonieuze en duurzame maatschappij. De laatste 15 jaar ligt de waarde voor Goed Bestuur van Nederland rond de 10, op een schaal van -15 tot + 15. Sinds 2000 is de trend licht dalend. Nederland bevindt zich nog net in de Top 5 van de EU-27. Het maximum voor de EU-27 bedraagt 10,5 (Finland). Van de zes indicatoren van Goed Bestuur is de laagste waarde voor Nederland een 0,86 voor de indicator 'Politieke stabiliteit en ontbreken van geweld en terrorisme'.

Net als bij Ongelijkheid is er voor Goed Bestuur geen concrete doelstelling. Rekening houdend met de huidige waarden van de Europese Top 5 en met de maximaal mogelijk waarde van 15, stellen wij als doel voor Goed Bestuur een waarde van 12 voor, zijnde 80% van de maximaal mogelijke waarde van 15.

Welke maatregelen kunnen we treffen?

Goed bestuur is natuurlijk primair de verantwoordelijkheid van het bestuur. Maar niet van het bestuur alleen. Denk maar aan het verminderen van de corruptie, aan het bewaken van de persvrijheid. Eind april jl. is Nederland een plaats gezakt op de ranglijst van persvrijheid, met name vanwege geweld tegen journalisten en fotografen. Waakzaamheid is dus geboden.



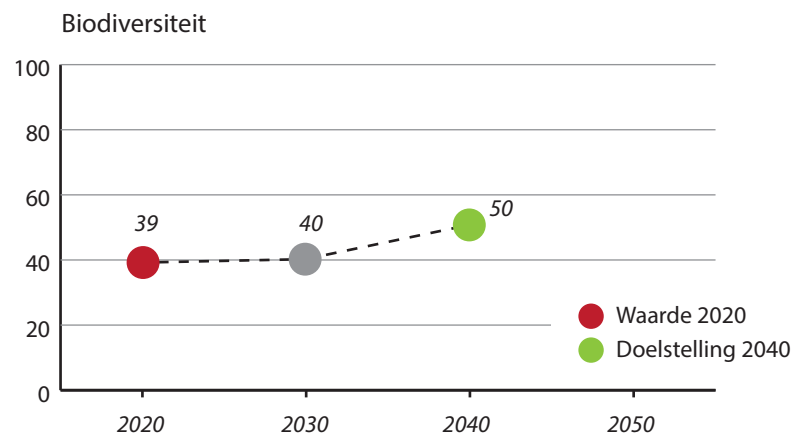
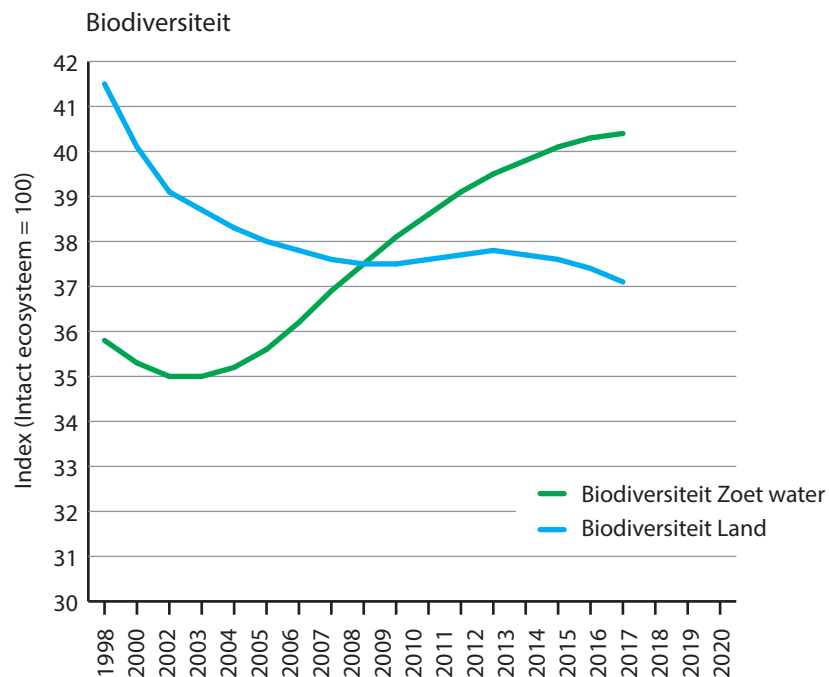
Goed Bestuur wordt beschreven d.m.v. zes indicatoren van de Wereldbank:

1) Corruptie, 2) Effectiviteit van de overheid, 3) Politieke stabiliteit en ontbreken van geweld en terrorisme, 4) Kwaliteit van de regelgeving, 5) Rechtspraak en 6) Zeggenschap en verantwoording

Transitie Gebruik van aarde en natuur

Wij vragen ons af waarom de blanke man ons land wil kopen. Mijn volk vraagt: wat wil de blanke man eigenlijk kopen? Voor ons is dat moeilijk te begrijpen. Hoe kan men de lucht kopen en verkopen, de warmte van de aarde of de snelheid van het hert? Hoe kunnen wij zoiets verkopen en hoe kunt u dat kopen? Is de aarde van u zodat u er mee kunt doen wat u goeddunkt, alleen omdat de rode man een stuk papier ondertekent en aan de blanke man geeft? Als wij de tinteling van de lucht en de glinstering van de water niet bezitten, hoe kunt u het dan van ons kopen? Kunt u de bison terugkopen als de laatste gedood zal zijn?

*Chief Seattle, opperhoofd van de Suquamish and Duwamish,
toen hij in 1854 zijn land aan de Amerikanen moest 'verkopen'.*



Biodiversiteit is een veelomvattend begrip dat verwijst naar alle verscheidenheid aan leven binnen soorten, tussen soorten en tussen de ecosystemen waartoe ze behoren.

Indicator 3: Biodiversiteit

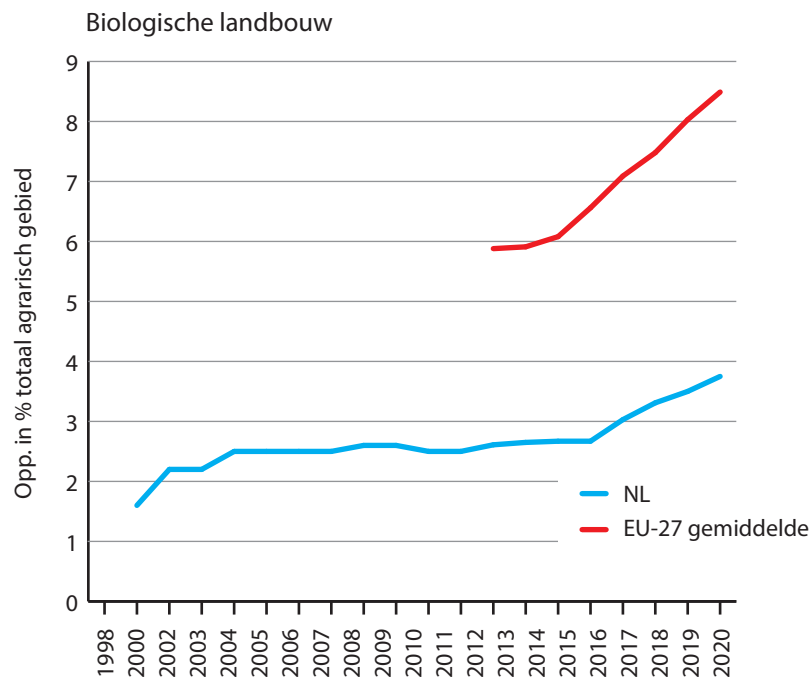
In de Conventie voor Biologische Diversiteit (CBD) is wereldwijd afgesproken dat landen ernaar streven hun biodiversiteit te behouden en te beschermen en deze op een duurzame manier te benutten. Biodiversiteit wordt gemeten door de stand van zaken te vergelijken met de stand van zaken in een intact ecosysteem (index=100), d.w.z. een ecosysteem dat niet is aangetast door vermesting, verdroging, versnippering en dergelijke.

In Nederland is de biodiversiteit nu (ruim) 60% lager in vergelijking met een intact ecosysteem, d.w.z. een ecosysteem dat niet is aangetast door vermesting, verdroging, versnippering en dergelijke. De trend voor de biodiversiteit op het land is negatief, maar lijkt zich nu te stabiliseren. De trend voor zoet water is positief, zij het – net als voor land – op een zeer laag niveau.

Het belang van een hoge biodiversiteit kan niet overschat worden. Het is voor alle levende wezens van levensbelang: noodzakelijk voor de productie van voedsel en voor voedselveiligheid, de kwaliteit van drinkwater, schone lucht, voor het vinden van medicijnen, en robuuste, veerkrachtige ecosystemen. Het verlies van biodiversiteit kan ervoor zorgen dat mensen vaker te maken krijgen met epidemieën, zoals het coronavirus, of milieurampen, zoals droogtes en overstromingen. Biodiversiteit is niet alleen essentieel voor het in stand houden van ecosystemen en onze maatschappij, maar kan ook een belangrijke rol spelen in het tegengaan van klimaatverandering. Het bewustzijn van het belang van biodiversiteit neemt de laatste jaren toe. Concrete kwantitatieve doelstellingen ontbreken. Daarom hebben wij een voorzet gedaan, zoals hiernaast duidelijk is aangegeven.

Welke stappen kunnen wij zetten?

Veel. En er gebeurt al veel. Mensen maken hun woning, tuin en directe omgeving natuurvriendelijker door beplanting, 'tegels lichten' en nestgelegenheid voor dieren te bieden. Boeren werken in toenemende mate mee aan een natuurvriendelijke bedrijfsvoering. Natuur- en milieuorganisaties zetten zich in voor de biodiversiteit, net als overheden. Diezelfde overheden plegen echter ook aanslagen op de biodiversiteit, door het toestaan van giftige bestrijdingsmiddelen, neerslag van stikstof in natuurgebieden en elders, uitbreiding van infrastructuur e.d.. Ook hier blijft waakzaamheid en strijdbaarheid geboden.



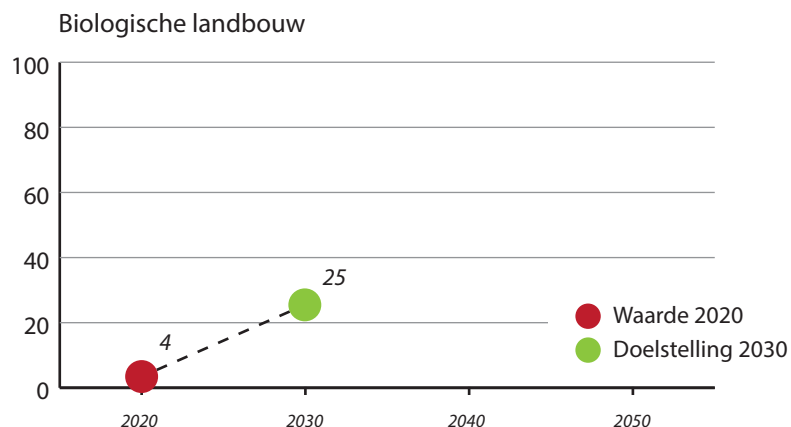
Indicator 4: Landgebruik

In Nederland blijft de omvang van de biologische landbouw ver achter bij het gemiddelde van de EU-27, met een magere 4% tegenover een EU-gemiddelde van 8,5.

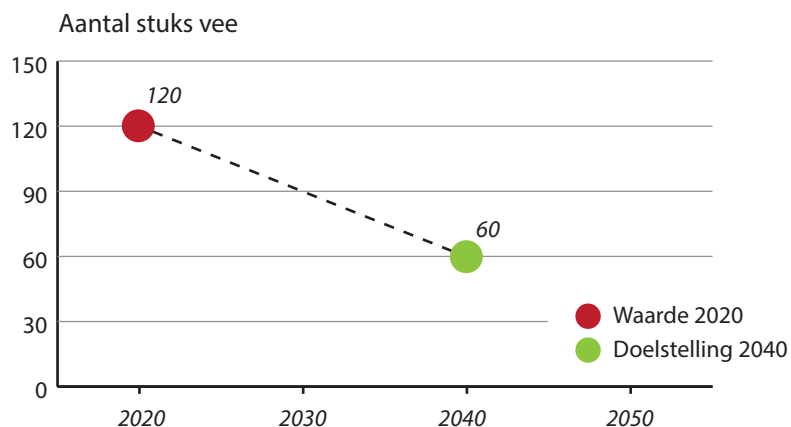
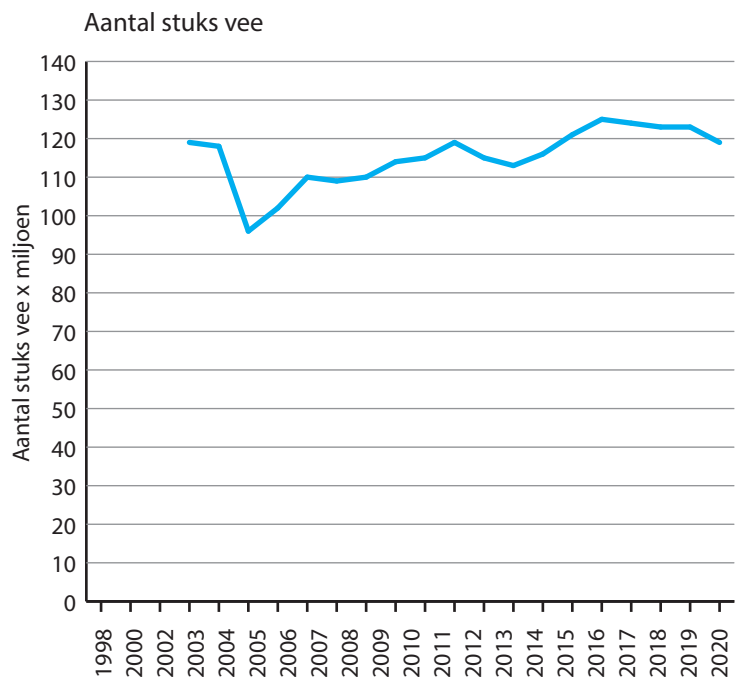
In de Europese Green Deal is een doelstelling opgenomen dat in 2030 het areaal Biologische landbouw 25% van het totale agrarische areaal bedraagt. Dat is voor Europa een ambitieuze doelstelling, voor Nederland nog veel meer. Toch kunnen we dat best met elkaar. Het tij keert en als we willen wordt 'biologisch' straks het nieuwe normaal. De 'architect' van de grootschalige landbouw, Sicco Mansholt, heeft opgemerkt dat de mede door hem zelf ingezette schaalvergroting niet langer houdbaar is. Steeds meer onderzoeken laten zien dat 'gangbare landbouw' een doodlopende weg is door de uitputting van de grond en de vervuiling van bodem, water en lucht. Onderzoek laat ook zien dat biologische landbouw wel degelijk de hele wereldbevolking kan voeden. Nu, en ook als we straks met misschien wel tien miljard mensen op aarde leven.

Kunnen we hier als burgers veel aan doen?

Door ons koopgedrag kunnen we veel bereiken. Kijk maar naar de steeds uitdijende schappen in de supermarkten met biologisch vlees en groenten, naar de vele 'biologische' winkels en markten. Hoopgevend. De overheid kan en moet zorgen voor een 'eerlijke prijs' voor biologische waren, door beprijzing en belasting van de niet-biologische waren. Met elkaar kunnen we op korte termijn heel veel bereiken. Diverse landen om ons heen zijn al veel verder. Het kan dus best.



Biologische landbouw is een landbouwvorm die nadrukkelijk rekening houdt met milieueffecten en dierenwelzijn. De biologische landbouw gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest en genetisch gemodificeerde organismen. Dieren krijgen meer ruimte en kunnen hun natuurlijk gedrag vertonen.



De veestapel omvat aantal rundvee, varkens, kippen, paarden, schapen en geiten.

Indicator 5: Omvang veestapel

Sinds 2010 is het totaal aantal stuks vee in Nederland qua orde van grootte gelijk gebleven. Aantallen kippen, schapen en paarden zijn grosso modo gelijk gebleven, aantallen rundvee en varkens licht gedaald, aantallen schapen en paarden sterk verminderd, het aantal geiten is daarentegen verdriedubbeld.

Een concrete doelstelling voor de toekomstige omvang van de veestapel is er nog niet. Diverse politieke partijen pleiten voor een halvering van de omvang. Andere partijen gaan niet zo ver of willen de omvang gelijk houden. Het besef dat we niet de halve wereld van voedsel hoeven te voorzien, met alle problemen die daarmee gepaard gaan, zoals import van grote hoeveelheden soja waarvoor hele bossen verdwijnen, grote mestoverschotten, te veel uitstoot van stikstof en verdere vervuiling van bodem, lucht en water.

Wij gaan vooralsnog uit van een halvering van de omvang van de veestapel rond 2040. Dat kan natuurlijk niet zonder de boeren, wel met hen. We mogen dit probleem niet alleen op hun bordje leggen. Eerst zullen we echter moeten vaststellen hoe de samenstelling van zo'n kleinere veestapel is. Het maakt nog al wat uit of dat betekent 60 miljoen kippen minder waardoor getalsmatig de andere soorten in aantal gelijk kunnen blijven, of dat het bijvoorbeeld gelijkelijk verdeeld wordt of misschien naar rato van de bijdrage aan de stikstofuitstoot.

Welke bijdrage kunnen wij hier aan leveren?

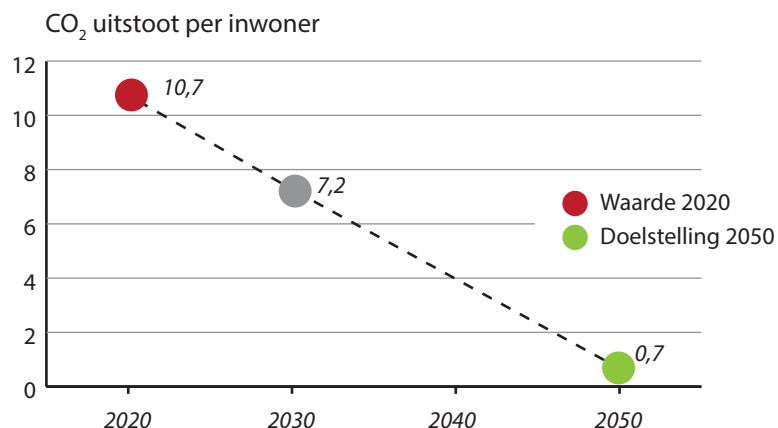
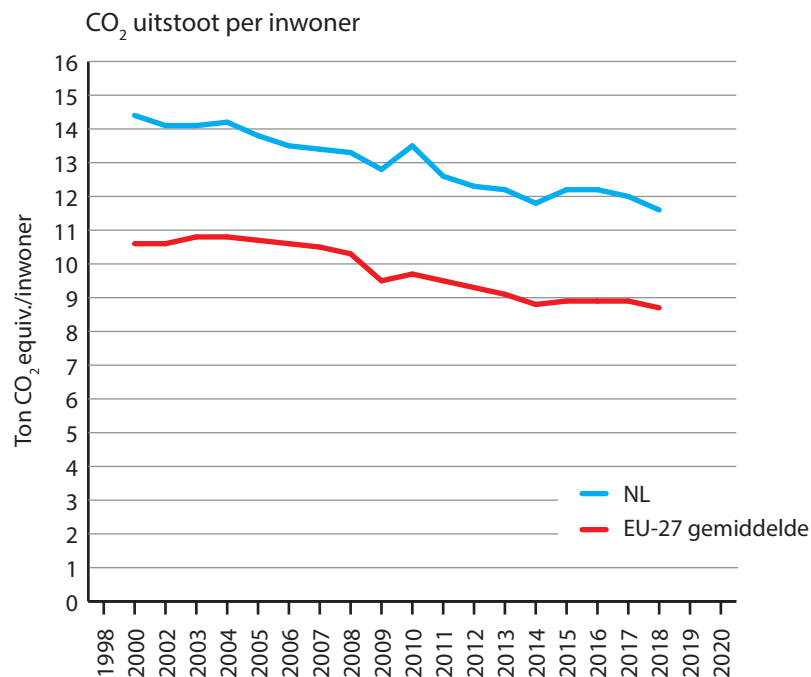
Voor de hand ligt om ons eigen gebruik van vlees en vleeswaren, van zuivel en eieren (drastisch) te verminderen. Dat gebeurt ook al in toenemende mate. De veel te goedkope 'kiloknallers' maken het ons echter nog steeds moeilijk. Daarnaast zal er hard gewerkt moeten worden door de overheid, de banken en de land- en tuinbouworganisaties om boeren te helpen de omschakeling te maken.

Klimaattransitie

Wij zijn de eerste generatie die de gevolgen van klimaatverandering aan den lijve ondervindt, en de laatste die er iets aan kan doen.

Barack Obama,

Toespraak tot de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 23 september 2014



De uitstoot van broeikasgassen omvat CO₂, CH₄ (methaan), N₂O (stikstofdioxide) en F (fluorhoudende stoffen), alles uitgedrukt in CO₂ equivalenten. Meestal wordt gemakshalve het begrip 'CO₂ uitstoot' gebruikt, terwijl het over de uitstoot van broeikasgassen gaat. Wij hanteren ook het begrip CO₂ uitstoot.

Indicator 6: CO₂ uitstoot

De CO₂ uitstoot is in Nederland gedaald van 14,4 in 2000 tot 11,6 ton CO₂ eq. per persoon in 2018, een daling van 24%. De uitstoot ligt al die jaren royaal boven het gemiddelde van de EU, al is het verschil iets kleiner geworden.

De grootste aandelen in de CO₂ uitstoot kwamen in 2019 van de industrie (30%) en de elektriciteitsopwekking (23%); de kleinste van de landbouw (15%) en de gebouwde omgeving (13%). Industrie (-27%) en gebouwde omgeving (-22%) lieten tussen 2000 en 2019 de grootste afname zien.

Het gebruik van fossiele energie is in 2019 vrijwel gelijk aan dat in 1990: 2700 PJ (Peta joule), met een hoogste waarde van 3200 PJ in 2004. Het aandeel van de fossiele energie (steenkool, aardolie en aardgas) nam van 1990 tot 2019 af van 96% tot 89%. Gelijktijdig steeg het aandeel hernieuwbare energie van 1,1% van het totale energieverbruik naar 7,7%.

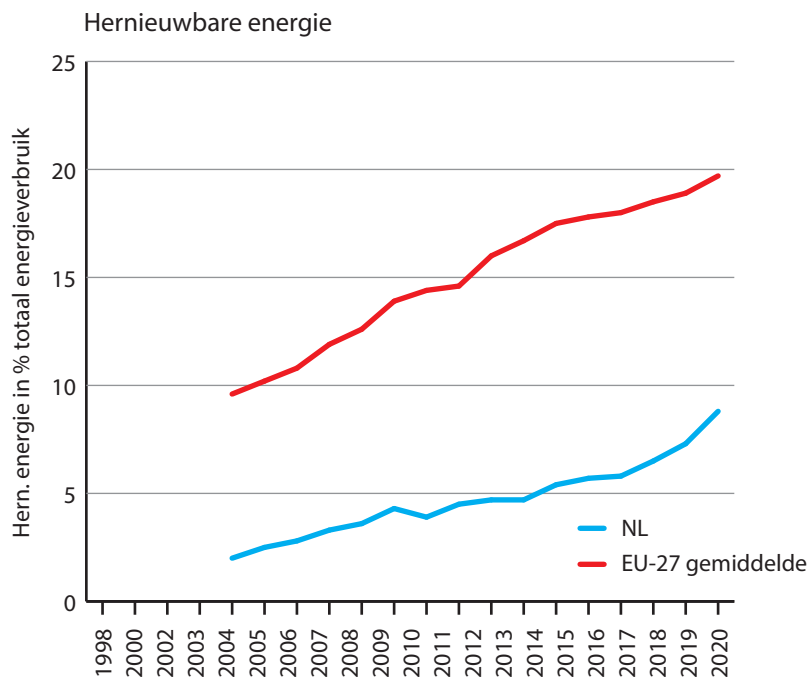
Het is nog niet duidelijk of de doelstelling van 10,7 ton CO₂ uitstoot voor 2020 gehaald is. Om de doelstellingen voor 2030 en 2050 te halen zal nog heel veel – extra – verandering moeten plaats vinden.

Om de CO₂ uitstoot te verminderen kunnen diverse wegen worden bewandeld, waaronder natuurlijk ook het verminderen van het energieverbruik. De rijksoverheid streeft naar een jaarlijkse energiebesparing van 1,5% vanaf 2020.

Wat kunnen wij zelf doen?

Er zijn al heel veel programma's en projecten om de CO₂ uitstoot terug te dringen. Het is nu vooral belangrijk om het ook voortvarend te doen. En waar nodig de regelgeving hiervoor aan te passen.

Daarnaast kunnen individuele burgers ook veel bijdragen, door het eigen energieverbruik flink te verminderen, door de keuze van de manier waarop wij ons verplaatsen en vaker te lopen of te fietsen en gebruik te maken van het openbaar vervoer. Loop de bestaande lijstjes met tips maar eens langs. Gewoon doen, als dat kan.



Indicator 7: Hernieuwbare energie

Het aandeel van hernieuwbare energie in het totale energieverbruik in Nederland is gestegen van 1,1% in 1990 tot 7,7% in 2019. De afgelopen jaren is dit aandeel steeds wat meer achtergebleven bij het gemiddelde van de EU. En dat terwijl Nederland al vrijwel het slechtste 'jongetje van de klas' is en ook nog eens – ten onrechte – het omstreden gebruik van de biomassa meetelt.

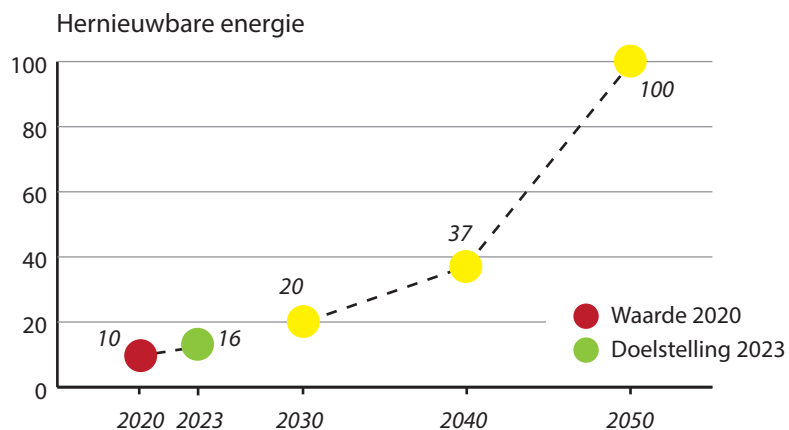
De productie van elektriciteit en warmte komt in 2019 vooral van biomassa (40%), wind (40%) en zon (20%). In 2000 waren die percentages nog 72% (biomassa), 24% (wind) en de rest kwam een beetje van de zon en verder uit waterkracht.

Het lijkt haalbaar om de doelstelling voor Nederland voor 2023 te halen. Om in de pas te gaan lopen met de EU-doelstellingen van de EU voor 2030 en 2050 zal nog heel erg veel – extra – moeten gebeuren.

Welke extra stappen kunnen we zetten om toch de doelstellingen voor 2030 en 2050 te halen?

Net als voor het verminderen van de CO₂ uitstoot bestaan er voor de omschakeling naar het gebruik van hernieuwbare energie vele programma's en subsidiemogelijkheden. Veel gemeenten maken zich hier ook sterk voor, samen met andere organisaties. Daarvoor zijn Regionale Energiestrategieën (RES) opgesteld.

Ook inwoners kunnen zelf veel doen op dit gebied, via woningisolatie, energiebesparing, zonnepanelen op het eigen dak of dat van anderen en nog veel meer. Alleen of samen met anderen. Er zijn veel initiatieven, ook op dit terrein.



Hernieuwbare energie omvat energie van zon en wind, van aard- en bodemwarmte, van waterkracht en afvalverbranding, en van biomassa, al is het gebruik van biomassa omstreden.

En nu?

Wat staat ons nu te doen?

Bieden de grafieken u meer inzicht hoe we er nu voor staan? Stimuleert het u om met elkaar in gesprek te gaan, gezamenlijk de schouders er onder te zetten en te werken aan de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen? Iedereen naar haar of zijn vermogen.

De urgentie is groot genoeg, zoals we zagen:

- Met de ongelijkheid in Nederland lijkt het misschien wel mee te vallen. Schijn bedriegt. Juist deze weken en maanden in het voorjaar van 2021 hebben laten zien hoe kwetsbaar mensen zijn en tussen wal en schip kunnen komen. En hoe 'Goed Bestuur' in een aantal jaren langzaam maar zeker achteruit kan gaan.
- We gaan op een totaal onverantwoorde manier om met het gebruik van onze aarde en de natuur. De biodiversiteit staat zwaar onder druk in ons kleine land en we geven te vaak en te veel voorrang aan 'de economie' boven de zorg voor onze kostbare aarde.
- De al lang geleden begonnen klimaatverandering – de opwarming, de stijging van de zeespiegel, de toenemende droogte en elders juist weer een te veel aan water – biedt ons niet de luxe om te blijven praten, veel te beloven en weinig te doen. We hebben geen tijd te verliezen.

De conclusie kan geen andere zijn dan

met man en macht werken aan een leefbare toekomst voor iedereen

Voor degenen die weinig of geen hoop meer hebben dat we nog op tijd zijn met omschakelen naar een leefbare toekomst, kunnen we alleen maar zeggen: 'Moed verloren, al verloren.' Dat willen we niet. We blijven hoop houden dat we die leefbare toekomst met elkaar kunnen realiseren. Het is de moeite waard. Het is alles waard.

Wij willen de aarde ongeschonden en mooier doorgeven aan onze kinderen en kleinkinderen. Het is het enige erfgoed dat we hebben. In onze cultuur noemen we de aarde 'moeder aarde'. Je moet je moeder goed verzorgen en niet gedachteloos uitbuiten en leegplunderen.

Noord-Amerikaanse indianen

Positie van Nederland op de ranglijsten van de 27 EU-landen

Indicator	EU-27	
	Rangnr. NL	Jaar
Ongelijkheid inkomensverdeling	6	2019
Goed Bestuur	5	2019
Biodiversiteit		
Biologische landbouw	22	2019
Omvang veestapel	27	2016
CO ₂ uitstoot	18	2018
Hernieuwbare energie	26	2019

Verantwoording data

Ongelijkheid inkomensverdeling

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TESPM151/default/table>

Goed Bestuur

[WGI 2020 Interactive > Home \(worldbank.org\)](#)

Biodiversiteit

[Ecosysteemkwaliteit land en water - Balans van de Leefomgeving | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#)

Biologische landbouw

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SDG_02_40/default/table

Omvang veestapel

[Ontwikkeling veestapel op landbouwbedrijven, 1980-2019 | Compendium voor de Leefomgeving \(clo.nl\)](#)

CO₂ uitstoot

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/T2020_RD300/default/table

Hernieuwbare energie

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SDG_07_40/default/table

Aanbevolen websites

PBL - [Compendium voor de Leefomgeving \(clo.nl\)](#)

CBS - <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

Algemeen - [Dataregister van de Nederlandse Overheid | Data overheid](#)

Eurostat - https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=earn_ses_monthly

Wereldbank - <https://data.worldbank.org/indicator>

Gemeentelijke Duurzaamheidsindex - www.gdindex.nl

Sustainable Society Index - voor 154 landen - www.ssfindex.com

Jongeren Duurzaamheidsscan - www.jdscan.nl

Volwassenen Duurzaamheidsscan - www.vdscan.nl

Als alle landen hun beloften in het Parijse Klimaatakkoord van 2015 nakomen,
stijgt de zeespiegel deze eeuw wel, maar zonder oncontroleerbare risico's.

Onderzoek o.l.v. de Britse universiteit King's College, gepubliceerd in Nature, 5 mei 2021

Trouw, 6 mei 2021

Als wij allemaal doen wat we kunnen doen, slagen we erin om de doelen van de
Transitie Mens en Maatschappij en Transitie Aarde en Natuur ook op tijd te halen.

Transitieteam, 6 mei 2021

Wij staan zeer open voor suggesties voor verbetering.
We horen het graag van u.

Wageningen, mei 2021

Namens het hele team van de Transitiemonitor,
Geurt van de Kerk

geurt@vandekerk.com

© Team Transitiemonitor

Ontwerp: Krekdesign, De Bilt

Illustraties: Nenkie Klijn-van Halsema, Driebergen